

Hrvatski ban Josip Šokčević, Zbornik radova s znanstvenog skupa, Zagreb-Vinkovci 16. i 17. prosinca 1996. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima, Zagreb-Vinkovci, 2000., 533 str.

U organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti iz Zagreba i Centra za znanstveni rad HAZU iz Vinkovaca, Županije Vukovarsko-srijemske i Grada Vinkovaca održan je 16. i 17. prosinca 1996. godine znanstveni skup u spomen na 185. godinu rođenja i 100. godišnjicu smrti hrvatskog bana Josipa baruna Šokčevića. Koncem 2000. godine izašao je iz tiska i zbornik radova s toga znanstvenog skupa pod nazivom *Hrvatski ban Josip Šokčević*, a izdali su ga Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti iz Zagreba i Centar za znanstveni rad u Vinkovcima uz novčanu potporu Poglavarstva grada Vinkovaca i Vukovarsko-srijemske županije. Zbornik radova *Hrvatski ban Josip Šokčević* predstavili su početkom 2001. godine u prostorijama HAZU u Zagrebu akademik Dušan Klepac, akademik Hodimir Sirotković, i dr. Katica Čorkalo i dr. Iako je od Znanstvenog skupa prošlo gotovo četiri godine, ovaj će Zbornik sigurno popuniti nastalu prazninu u valorizaciji jednoga minulog vremena kao i jedne pomalo zaboravljene i prešućene povijesne osobe kao što je bio hrvatski ban Josip barun Šokčević. Centar za znanstveni rad HAZU u Vinkovcima posebice se potrudio oko opreme ovog Zbornika, a u njemu su uvrštene brojne ilustracije i dokumenti, kako iz vremena banovanja bana Šokčevića tako i iz njegova privatnog života.

Ideju vodilju organizatora ovog skupa, naime zašto je bilo potrebno progovoriti o banu Josipu Šokčeviću možda je ponajbolje obrazložio tadašnji predsjednik HAZU akademik Ivan Supek. Predsjednik Akademije akademik Ivan Supek u svojoj je pozdravnoj riječi istaknuo: "... jer je ta ličnost (Šokčević op. K.B.) vrlo zanimljiva za čitav položaj Hrvatske prema Austriji uopće, i to će jamačno biti tako i osvjetljeno, jer se problem odnosa Hrvatske i Austrije često historijski na razne načine prikazuje, od one sasvim izopačene tvrdnje da je Austrija tamnica naroda, do krilatice Fridricha III. "Austria est imperare orbi universo", ističući zapravo uvijek karakter Austrije kao univerzalne sile, univerzalne države vođene katoličkom tradicijom. Sam Šokčević je bio uz Jelačića, vrlo odan Bečkom dvoru, ali to nije značilo, kako bih rekao, anuliranje ili poništavanje hrvatstva, jer je ta Austrija u ono vrijeme doista imala karakter univerzalnosti." (str. 9).

Prva cijelina ovoga Zbornika radova nosi naslov: *U središtu Hrvatske državne politike šezdesetih godina XIX. stoljeća* (str. 19.-139.).

Prvi rad u zborniku pod naslovom *Hrvatski sabor 1861. i ban Josip Šokčević* (str. 19.-30.) izložio je akademik Dubravko Jelčić. U svom radu akademik Jelčić ističe kako je on plod njegova višegodišnjeg promišljanja i proučavanja ove teme, o kojoj je želio napisati oveći esej. Analizirajući rad Hrvatskog sabora 1861. godine, akademik Jelčić manje se u tom radu bavi nosećim temama koje su bile podastрте na njegovo razmatranje, a više se posvećuje tada jednom manje prisutnom i aktualnom segmentu. To je tzv. srpsko pitanje koje je problematizirano na nekoliko saborskih sjednica, ali konkretni zaključci o njemu tada nisu bili doneseni, što će po akademiku Jelčiću ostaviti dugoročne posljedice u budućim vremenima.

Drugi rad u ovom zborniku objavio je dr. Mirko Valentić pod naslovom *Politički pogledi bana Josipa Šokčevića* (str. 31.-40.). U ovom je radu vidljiva zainteresiranost dr. Valentića oko proučavanja hrvatske vojne povijesti, usko vezane za pitanja Vojne Krajine i njezinih zapovijedajućih generala. Dr. Valentić nam osvjetljava lik bana Šokčevića preko njegove vojničke karijere, što se posebice može vidjeti u privitku ovog rada u kojem je autor priložio "Nacional" generala Šokčevića. U samom radu autor se posebice osvrće na jedan segment njegova političkog promišljanja, a to je pokušaj utjecaja generala i kasnijeg bana na bečki dvor da okupacijom Bosne i Hercegovine riješi "istočno pitanje". Dr. Valentić u radu također ističe kako je glavna politička težnja bana Šokčevića bila da Kraljevina Hrvatska u državno-pravnom smislu postane treća zemlja Monarhije, a kada to nije ostvareno, te kada je 1867. godine došlo do urušavanja ideje o ravnopravnom položaju Trojedne Kraljevine, autor ističe važan moralni čin Hrvatskog sabora i bana Šokčevića, koji su donijeli *Adresu* od 18. svibnja 1867. godine, odnosno nedugo zatim, u znak protesta zbog zaključivanja Austro-ugarske nagodbe, ban je i sam podnio ostavku.

Jedan od najopsežnijih radova koji je objavljen u ovom zborniku jest rad dr. Agneze Szabo pod naslovom *Politika Samostalne narodne stranke u doba bana Josipa Šokčevića (1860.-1867.)*, (str. 41.-74.). Dr. Szabo ishodište politike kao i potrebu za osnivanjem nove Samostalne narodne stranke vidi u zaključcima Hrvatskog sabora 1861. godine kao i različitim političkim koncepcijama prema rješavanju državno-pravnih odnosa Trojedne Kraljevine prema Austriji odnosno Ugarskoj. Kako ističe autorica, upravo će nakon odluke kralja Franje Josipa I. da raspusti saziv Sabora, njegovi vodeći članovi na čelu s banom Šokčevićem i predsjednikom Dikasterija i kasnijim kancelarom Dvorske kancelarije Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, Ivanom Mažuranićem, kao i kardinalom Jurjem Haulikom pokušati preko Samostalne narodne stranke postići nagodbu s bečkim dvorom prije nego li to učine Mađari, te na taj način zaštititi i osnažiti autonomni položaj Trojedne Kraljevine u sklopu Monarhije. Kritike ovog njihovog plana ponajviše su dolazile iz redova Liberalne narodne stranke predvođene biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom. Kako ističe dr. Szabo, biskup Strossmayer će u pravom medijskom ratu, tj. pišući u svom stranačkom glasilu *Pozor*, ustrajno odbijati bilo kakav pokušaj nagodbe s kraljevskim dvorom kao i ulazak predstavnika Kraljevina Hrvatske i Slavonije u Reichsrath, dosljedno se zalažući za provedbu saborskog reskripta od 3. kolovoza 1861. godine, kao i saborskog članka 42. o državno-pravnom položaju Trojedne Kraljevine prema Ugarskoj. Slabljenjem položaja kancelara Schmerlinga, te zaokretom bečkog dvora prema nagodbi s Mađarima bitno su bile oslabljene pozicije Samostalne narodne stranke, a to je po mišljenju dr. Szabo jedan od bitnih čimbenika koji su pridonijeli njihovom porazu na izborima 1865. godine, kad je udružena opozicija uspjela dobiti saborsku većinu. Događaji koji su uslijedili tijekom 1866. i 1867., tj. poraz Austrije od Pruske i sklapanje Austro-ugarske nagodbe, kako ističe Dr. Szabo, pokazat će da su strepnje vodećih osoba Samostalne narodne stranke bile opravdane.

Rad koji je na znanstvenom skupu predstavila Jelena Borošak-Marijanović pod naslovom *Prilog povijesti banske vlasti, njezinih simbola i prikaz svečanog uvođenja u bansku čast baruna Josipa Šokčevića 1861. godine* (str. 75.-93.) vrlo zorno nam prikazuje kratku povijest razvoja banske časti od doba narodnih vladara do ustoličenja Josipa baruna Šokčevića. Težište rada poglavito je usmje-

reno prema prezentaciji starodrevnoga hrvatskog ceremonijala banske instalacije kao i banskih simbola zastave i žezla - simbola vojne i sudačke vlasti. Ovu vlast je po starodrevnim običajima osobno nadgledao ban. Autorica također u svom radu predstavlja brojne dokumente koji su prethodili samom činu ustoličenja, a važni su za čin Šokčevićeve instalacije kao i za povratak ustavnog stanja u Trojednu Kraljevinu.

Prof. dr. Stanislav Marijanović u prvom dijelu svoga preglednog rada pod naslovom *Hrvatski ban Šokčević i biskup Strossmayer* (str. 95.-108.) prikazuje je već poznate činjenice o utjecaju vodećih osoba druge polovine XIX. st. u hrvatskom društvenom i političkom životu, poglavito biskupa Strossmayera i Ivana Mažuranića, prigodom kraljevske odluke da za nasljednika bana Jelačića izabere upravo baruna Šokčevića. Također autor ističe važnost početne suradnje ove tri vodeće osobe prigodom povratka županijskog uređenja i uvođenja narodnog jezika u upravu i školstvo kao i kod stvaranja samostalnog Dikasterija odnosno Dvorske kancelarije za Trojednu Kraljevinu. U pregledu političkog djelovanja ova dva znamenita Slavonca (Šokčević i Strossmayer) u razdoblju od 1860. do 1867. godine, tj. u vrijeme Šokčevićeve banske vlasti, autor se vrlo kritički odnosi prema držanju bana Šokčevića, koji je tijekom svoga banovanja propustio prigodu postati drugi Jelačić, te ističe kako je dolazio i u osobne sukobe s biskupom Strossmayerom, koji je pokušao afirmirati teritorijalnu i nacionalnu integraciju hrvatskog društva toga vremena, podjednako ugroženu od austrijskog centralizma i mađarskog hegemonizma.

Prva cjelina ovog Zbornika u kojem su pretežno predstavljene povijesni radovi završava s radom dr. Katicе Čorkalo *Povijest uvođenja hrvatskoga jezika u službenu i uredovnu uporabu u vrijeme bana Josipa Šokčevića* (str. 109.-138.). Autorica u dužem uvodu donosi pregled povijesti hrvatskoga narodnog prepoda u kojem je jedno od ključnih pitanja bilo kako obraniti hrvatski jezik i uvesti ga u službenu uporabu u institucijama Trojedne Kraljevine. Također, autorica ističe važnost utjecaja europskih kulturnih strujanja toga vremena, koja su upravo u narodnim jezicima vidjela ključnu kariku pri afirmaciji nacionalnih interesa, te ističe krilaticu filozofa Humboldta "Die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache" (Istinska domovina je ustvari jezik) kao ključnu misao vodilju i naših preporoditelja. Razmatrajući povijesnu ulogu bana Šokčevića, autorica ističe važnost Banske konferencije 1860. odnosno Sabora 1861., na kojima su pod banovim utjecajem ponovno afirmirana pitanja o važnosti narodnog jezika. Autorica ističe i zalaganje biskupa Strossmayera oko službenog imena jezika, za kojeg biskup daje problematični prijedlog "jugoslavenski jezik". Isto tako još je problematičniji bio Kukuljevićev prijedlog da službeno ime bude "hrvatsko-srpski jezik", što će nakon dugotrajnih saborskih rasprava i slanja predstavke kralju na sankciju ipak spriječiti kancelar Mažuranić, te će za Trojednu Kraljevinu biti proglašen kao službeni naziv samo hrvatski jezik. Uvođenje hrvatskoga jezika, kako ističe autorica, nije prošlo glatko ni u dijelu javnosti, ali ni na samom dvoru, jer je kraljevom sankcijom samo djelomično prihvaćena njegova uporaba na području banske Hrvatske i Slavonije. Treba naglasiti kako je šteta što se autorica nije posvetila u ovom radu i mišljenju vodećih srpskih zastupnika, koji su već tada imali izraženi stav o posebnosti srpskog jezika. U nastavku članka autorica posebno ističe važnost sabora 1861. i 1866./67. godine za nastanak i razvoj vodećih hrvatskih znanstvenih i kulturnih institucija, a ideje za realizaciju ovih

projekata upravo su svoju punu sadržajnost dobile u vrijeme banovanja bana Šokčevića, te uz veliku materijalnu i duhovnu potporu biskupa Strossmayera.

Druga cjelina ovog Zbornika radova nosi naslov *Gospodarska postignuća i osnutak ustanova u Šokčevićevu banskome razdoblju* (str.141.-376.).

Vrlo vrijedan i opširan rad pod naslovom *Gospodarska politika u Hrvatskoj za vrijeme bana Josipa Šokčevića* (str. 143.-178.), poglavito posvećen problematici gospodarske povijesti šezdesetih godina XIX. st., u Zborniku je objavila prof. dr. Mira Kolar-Dimitrijević. U uvodnom dijelu svoga rada prof. dr. Mira Kolar-Dimitrijević ističe kako je ban Šokčević jedan od najvećih banova svoga vremena nepravedno prešućen, te navodi mišljenje povjesničara Rudolfa Horvata koji je prvi pisao o tome banu nazivajući ga "jednim od najboljih hrvatskih banova i najplemenitijih rodoljuba". Prof. dr. Kolar-Dimitrijević također ističe kako se za vrijeme svoga banovanja Šokčević ustrajno borio za gospodarski probitak Trojedne Kraljevine, ne prežuci da se ponekad suprotstavi i interesima bečkog dvora. Istovremeno se ban oštro suprotstavljao velikosrpskim posezanjima prema hrvatskom Srijemu, te je utjecao na carsku odluku o ukidanju Vojvodine Srpske, što mu po mišljenu prof. dr. Mire Kolar-Dimitrijević Srbi nikada nisu oprostili, te su u kasnijem vremenu sve učinili da se uspomena na djelo ovoga znamenitog bana potisne i zaboravi. Kao posebnu vrijednost upravljanja bana Šokčevića autorica ističe činjenicu da se on okružio vodećim intelektualcima svoga vremena, koji su spremno podržavali njegove gospodarske i društvene reforme, a nije na odmet ni činjenica da je ban i prije carske odluke ukinuo novinsku cenzuru te je i na taj način utjecao na jačanje političkih sloboda. Također treba istaknuti da se upravo za njegove vladavine u mnogobrojnim listovima počinje s jačom popularizacijom gospodarskog razvoja Trojedne Kraljevine. Autorica u ovom radu primjećuje da je ban bio visoko zainteresiran za razvoj novčarskih zavoda u zemlji, te da su za vrijeme njegove uprave stvorene prve zakonske pretpostavke za otvaranje novih štedno-kreditnih ustanova.

Prof. dr. Mira Kolar-Dimitrijević uočava važnost zalaganja bana Šokčevića oko pitanja izgradnje modernih prometnica, U tu je svrhu naime sazivana posebna banska konferencija 1862./63. godine, koja je raspravljala o potrebi izgradnje željezničkih pruga. Ban Šokčević je tom prigodom poglavito htio zadovoljiti sve interese hrvatskih gradova od Vinkovaca, Broda, Karlovca do Rijeke i Senja te je u povezivanju kontinentalne Hrvatske s primorskom, tj. od Zemun do Zadra, kojeg je smatrao krajnjom točkom sve prometnog povezivanja hrvatskih krajeva, izravno radio i na teritorijalnoj, odnosno nacionalnoj integraciji. Ban Šokčević, kako ističe autorica, u tom povezivanju također vidi i vojnu važnost ovog koridora, koji je trebao utjecati na moguće akcije prema tada još turskoj Bosni, koju je i sam ban smatrao iznimno važnom zemljom, težeći povezivanju tih prostora s Trojednicom. Autorica je u ovom opširnom radu pregledno predstavila gospodarsku problematiku koju je za vrijeme svoje uprave pokušao riješiti ban Šokčević. Poglavito se to odnosi na razvoj industrije, obrta i poljodjelstva, a posebnu je potvrdu ban dobio organiziranjem Prve dalmatinsko-hrvatsko-slavonske gospodarske izložbe, održane 1864. godine. Upravo će ta izložba predstaviti gospodarske dosege Trojedne Kraljevine, a bit će i poticaj daljnjem razvoju cjelokupnog gospodarstva. Poglavito se to odnosi na brži razvoj industrijske proizvodnje, jer se u to doba počinju otvarati prve tvornice, kako one u vlasništvu domaćih gospodarstvenika tako i doseljenih, u prvom redu Židova, koje je sâm ban Šokčević poticao na ulaganja u Trojednoj Kraljevini.

Prof. dr. Kolar-Dimitrijević u zaključku ovoga rada primjećuje da je u razdoblju od 1865./67. došlo do zastoja u provođenju promjena u sferi politike, društva i gospodarstva zbog nepovoljnih vanjskih i unutarnjih okolnosti u Habsburškoj Monarhiji, a posljedice ovih negativnih kretanja imale su snažan i dugotrajni negativni utjecaj na položaj i stanje Trojedne Kraljevine.

Drugi rad iz problematike gospodarske povijesti dao je akademik Dušan Klepac pod naslovom *Hrvatsko šumarstvo u drugoj polovici XIX. stoljeća* (str. 179.-212.). U ovom preglednom radu akademik Klepac zahvatio je šire povijesno razdoblje nego što je to samo razdoblje vladavine bana Šokčevića, te je napravio presjek razvoja šumarstva i šumarske znanosti u XIX. st. Ipak treba istaknuti onaj dio ovoga rada koji se odnosi na razvoj šumarstva u razdoblju od 1860. do 1867. godine, te pokušaje pojedinaca da unaprijede kako gospodarenje šumama tako i eksploataciju šumskoga bogatstva. Razvoj šumarstva u Trojednoj Kraljevini posebno je potaknuo *Opći zakon o šumama* iz 1860. godine uz koji je izdan i *Naputak za uređenje uprave i gospodarenja šumama Vojne granice*. Akademik Klepac u svom preglednom radu ističe da su 1864., odnosno 1865. godine, izašle dvije knjižice Adolfa Divalda, odnosno Bogoslava Šuleka, u kojima se raspravljalo o problematici razvoja šumarske struke. Također je obradio i Gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcima, osnovano 1860. godine, ali nije preciznije utvrdio ulogu bana Šokčevića u njegovom osnivanju, te kakvu je potporu on osobno davao razvoju ove gospodarske grane.

Jedan od zapaženijih radova i zasigurno najopširniji rad općenito predstavljen u ovom zborniku iz područja gospodarske i društvene povijesti napisao je dr. Dragutin Pavličević pod naslovom *Počeci hrvatskoga zadružnog zakonodavstva u doba bana Josipa Šokčevića (1861.-1867.)* (str.257.-307.). Dr. Dragutin Pavličević u svome radu naglašava da je upravo rješenje zadružnog pitanja gorući problem hrvatskog društva u tranzicijskom razdoblju nakon ukidanja kmetstva 1848. godine, a da je vrijeme banovanja Šokčevića priprema faza u kojoj su nastali brojni zakonski prijedlozi za rješenje ovoga ne samo gospodarskog, već i društvenoga i socijalnog problema. Autor uvodno daje općeniti povijesni pregled nastajanja i razvoja patrijarhalnih hrvatskih kućnih zadruga kao specifičnoga oblika društvenoga i gospodarskoga organiziranja, ističući kako je upravo na Saboru 1861. godine kućna zadruga definirana kao: "Više porodica ili kućanah (domarah) živućih u jednom dvoru i pod jednim kućegospodarom (starijšinom), te zajedno gospodare, to jest zajedno teže nerazdijeljeno selište i uživaju njegove plodove-to je ona patriarkalna sveza, nazvana zadruga." Autor ističe kako se na temeljima već ranije podnesenih zakonskih prijedloga kao i zakona koje je sankcionirao Bečki dvor u Hrvatskom saboru 1861. godine, razvila plodna rasprava o problematici kućnih zadruga, a koja je bila i u uskoj svezi s problemom rješenja zemljišnih pitanja. Posebni ton raspravama oko ovih pitanja dali su Ognjeslav Utješeniović Ostrožinski i Franjo Žuželj, koji su podnijeli i svoje prijedloge kako se to pitanje treba riješiti. U raspravama tijekom zasjedanja ovoga Sabora o pitanju novoga zakona o kućnim zadrugama sudjelovali su mnogobrojni zastupnici. Njihove je stavove dr. Pavličević u opširnom pregledu i predstavio, pa ih ovdje ne treba posebno isticati, već valja samo naznačiti neka imena kao što su Ljudevit Vukotinović, Ivan Zidarić, Franjo Lovrić, Avelin Čepulić, Ivan Kukuljević Sakcinski, Ivan Perkovac, Lazar Hellenbach i dr. Autor ističe kako je prijedlog zakona o kućnim zadrugama zbog stranačkih podvojenosti unutar Sabora bio upućen kralju na sankciju u vidu nedovršenog nacrtu zako-

na, ali da nije dobio potrebnu potvrdu zbog primjedbi koje je na njega iznio Ognjeslav Utješenović. Dr. Pavličević je u ovom radu prikazao i tijek rasprava o zajedružnoj problematici od 1862. do 1867. godine, te naglasio činjenicu da iako su u tom razdoblju državno-pravna pitanja bila više u interesu javnosti, ipak postoje i dalje pojedinci i organizacije koje skreću pozornost na to da se treba riješiti problematika kućnih zadruga, poglavito stoga što se sve više pojačava proces dijeljenja zadruga s pogubnim posljedicama za gospodarsku stabilnost zemlje. Dr. Pavličević u zaključku ističe kako je od povijesnog pokušaja bana Šokčevića da pokuša riješi zajedružno pitanje na Saboru 1861. godine trebalo proći punih 28 godina da bi se ono uistinu i u potpunosti i riješilo.

Mr. Anica Bilić u svom radu *Hrvatsko glumište u vrijeme bana Josipa Šokčevića* (str. 333.-363.), dobro je istaknula ukogu Sabora 1861. za punu afirmaciju hrvatskog glumišta. Poglavito je u sređivanju stanja u hrvatskom glumištu pomogla saborska rasprava na kojoj je donesen zaključak da se osnuje *Zemaljski kazališni odbor*, ali i da sa *Jugoslavenskom narodnom kazalištu* dodjeli stalna potpora Sabora.

Od ostalih radova priloženih u ovom poglavlju zbornika, koji su osvijetlili različite aspekte gospodarskog, društvenog i kulturnog života Trojedne Kraljevine u šezdesetim godinama XIX. st. treba navesti sljedeće: prof. dr. Rudolf Sabati, *Šumarska politika u Hrvatskoj s naročitim osvrtom na vrijeme bana baruna Josipa Šokčevića (1860.-1867.)* (str.213.-253.), dr. Biserka Belicza, *Pripreme za reorganizaciju zdravstva u Hrvatskoj i osnivanje Medicinskog fakulteta u Zagrebu 1861./1862.* (str. 309.-332.), prof. dr. Đuro Vandura, *O romantizmu ili o likovnoj umjetnosti u doba bana Josipa Šokčevića* (str. 365.-376.). Ovih nekoliko radova, iako prikazuju događaje u devetnaestom stoljeću, ipak samo rubno dodiruju događaje iz šezdesetih godina toga stoljeća, za koje je vezan osobno ban Šokčević, tj. za događaje koje se mogu povezati s njegovim djelovanjem i na koje je ban imao izravn utjecaj.

Završna, treća cjelina Zbornika radova s ovog znanstvenog skupa pod naslovom *Životopisni prilozi u zavičajnim, rodbinskim i obiteljskim korijenima i odnosima* (str. 389.-483.).

Prvi rad u ovom poglavlju priložio je mr. Josip Kljajić pod naslovom *Životopis bana Josipa Šokčevića* (str. 379.-396.). U ovom kratkom preglednom radu autor daje osnovne podatke iz biografije bana Josipa Šokčevića, posebno se osvrćući na njegovu vojnu službu i uspon na ljestvici vojne hijerarhije kao i na vrijeme njegova političkog djelovanja tijekom šezdesetih godina XIX. st. Možda je malo nespretno što se ovaj rad našao na kraju knjige, jer bi se dobro uklopio kao jedan od uvodnih radova na početku zbornika. Iako se daje pretpostaviti kako su se priređivači držali rasporeda izlaganja tijekom znanstvenog skupa, te su i radove uvrstili tim redosljedom, ipak je zbog preglednosti trebalo težiti zatvorenim tematskim cjelinama. Također, iako donosi neke bitne činjenice iz životopisa bana Šokčevića, mr. Kljajić je ipak mogao jače naglasiti neke karakterne osobine kao i veze s utjecajnim pojedincima toga vremena što bi zasigurno osnažilo ovaj kratki pregledni rad.

Drugi rad u ovom poglavlju priložila je mr. Ružica Kolarević-Kovačić pod naslovom *Plemstvo, podrijetlo i grb bana Josipa Šokčevića* (str. 397.-412.). Autorica je u uvodu ovoga kratkog preglednog rada dala sažeti povijesni razvoj plemstva, s posebnim osvrtom na plemstvo koje je svoj status steklo preko voj-

ničkih zasluga u borbi za očuvanje Habsburške Monarhije, a kojemu je osobno pripadao od godine 1849. i sam ban Šokčević kada je po primitku odličja *Reda željezne krune prvog razreda* zatražio pravo na barunat što mu je kralj Franjo Josip I. priznao 1860. godine. Autorica u nastavku rada opisuje grbovnicu bana Josipa baruna Šokčevića, te zaključuje kako nakon njegove smrti prestaje ova plemićka loza, jer osobno nije imao potomstva, a izgleda da nije ni prenio svoje plemstvo na daljnje članove svoga roda.

Sljedeći rad pod naslovom *Vinkovci za banovanja Josipa Šokčevića, njegovi posjeti rodnome gradu i majci* (str. 413.-431.) napisao je mr. Zlatko Virc. U uvodu ovog rada autor daje kratki pregled povijesnog razvoja Vinkovaca od njegove preobrazbe u vojnokrajški komunitet do vremena banovanja bana Šokčevića. Ujedno, autor u radu predstavlja urbanizaciju ovoga slavonskog grada tijekom XVIII. i XIX. st. Autor u ovom radu kao poveznicu bana s rodnim gradom iznosi kratke biografske pojedinosti iz rodoslovnog stabla, poglavito njegovu povezanost s mnogobrojnim članovima majčine i očeve obitelji. Poglavito će obitelj Čolić, iz koje je banova majka Elizabeta, dati znatnu potporu mladom Josipu, kako u školovanju tako i u vojničkoj karijeri. Također mr. Virc daje i povijesni pregled razvoja školstva u Vinkovcima, poglavito Gimnazije koja je iz Petrovaradina preselila u Vinkovce, a s radom je započela 1780. godine. U toj ustanovi 1822. godine školovao se i budući ban, pa ju je u kasnijim razdobljima, poglavito u tijeku svoje uprave, više puta osobno posjećivao. Mr. Zlatko Virc u zaključku svoga rada naglašava činjenicu da iz vremena šezdesetih godina XIX. st. imamo relativno malo izворne građe o životu u Vinkovcima, a razlog vidi u činjenici da je Vojna granica u to vrijeme još bila pod vrlo strogom vojnom upravom.

Potrebno je iz ovog poglavlja spomenuti i rad dr. Stjepana Sršana 78. *Šokčevićeva pukovnija i Osijek* (str. 433.-449.). U njemu je autor obradio temu iz vojne povijesti, ističući dugu tradiciju i slavnu prošlost 78. pukovnije iz Osijeka, čiji je vlasnik po kraljevskoj odluci od godine 1860. bio tada guverner i zapovijedajući general u Banatu i Srpskoj Vojvodini Josip barun Šokčević, a tu je čast obnašao sve do svoje smrti 1896. godine.

Pretposljednji rad predstavljen u ovom zborniku je rad Martina Grgurovca pod nazivom *Senjska i Slavonsko-Privlačka loza porodice Čolić s osvrtom na podrijetlo banove majke Elize Šokčević, rođene Čolić* (str. 451.-470.) u kojem autor opisuje rodoslovno stablo ove značajne graničarske obitelji iz koje su se mnogi članovi uzdigli do najviših časničkih položaja, a pritom su neki od njih stekli i plemićke naslove.

Posljednji rad u ovom Zborniku radova jest rad arhitekta Damira Filipovića, čiji je naslov *Prostorno-povijesni razvoj i arhitektura Vinkovaca u drugoj polovici XIX. stoljeća* (str. 471.-483.). Autoru u radu daje kratki pregled urbanističkog razvoja Vinkovaca, ali je šteta što se nije više posvetio valoriziranju djela stare gradske vojno-barokne jezgre Vinkovaca.

Na kraju knjige priložen je i katalog izložbe *Hrvatski ban Josip Šokčević* (str. 487.-510.) koja je bila upriličena prigodom održavanja ovoga važnoga znanstvenoga skupa u prostorijama Gradskog muzeja Vinkovci. U ovom katalogu predstavljen je dio osobnih dokumenta i predmeta, koji su vezani uz život i rad bana Josipa Šokčevića. Knjiga također ima i dobro uređeno kazalo osobnih imena. Na kraju treba istaknuti jednu manjkavost koja ne umanjuje vrijednost ovog hvalevrijednog pothvata, a to je veliki broj predstavljenog slikovnog materijala

koji često bezrazložno prekida uvrštene radove, te bi možda bilo bolje da se ovaj popratni slikovni materijal stavio nakon kraja svakog rada. Ipak treba pohvaliti sve osobe koje su se prihvatile pothvata da se ponovno vrednuje jedna prešućena i zaboravljena osoba iz naše ne tako davne povijesti kao što je ban Josip Šokčević. Nadamo se ujedno da ovaj Zbornik radova nije opet za duže vrijeme posljednje slovo o životu bana Josipa baruna Šokčevića, jer kako su sami autori priloženih radova primijetili, ostalo je još mnogo mjesta u biografiji ovoga slavnoga hrvatskoga sina, koje treba istražiti i znanstveno vrijednovati. Koliko je značajan ban Šokčević za hrvatsku povijest možda su ponajbolje iskazali njegovi suvremenici nakon njegove smrti 1896. godine, objavivši nekrolog u *Obzoru*, u kojemu su posebice istaknuli, opraštajući se od Josipa baruna Šokčevića, kako je on bio: "ustavan kao ban, pravedniji i slobodoumniji od liberala".

Krešimir Bušić

Vjekoslav Klaić-život i djelo: zbornik radova sa znanstvenog skupa o životu i djelu Vjekoslava Klaića u povodu 150. obljetnice rođenja i 70. obljetnice smrti 1849.-1928.-1998.-1999. održanog 6. i 7. studenog u Slavonskom Brodu i Garčinu, Zagreb-Slavonski Brod., 2000., 496 str.

Glavni cilj grupi autora, koji su sudjelovali u stvaranju ovog zbornika, bio je istaknuti veličinu i svestranost ličnosti Vjekoslava Klaića. Zajedničkim znanstvenim skupom obilježili su 70. obljetnicu smrti te na brodsku inicijativu i 150. obljetnicu rođenja. Svi sudionici znanstvenog skupa, njih 21, prikazali su Vjekoslava Klaića kao jednog od najvećih hrvatskih povjesničara, historiografa, zemljopisaca, kao muzikologa, glazbenika, pisca školskih udžbenika, urednika časopisa, književnog i glazbenog kritičara, književnika, učitelja, profesora, rektora, političara, akademika i nadasve - domoljuba. Dakle, kao osobu koja uistinu zaslužuje "titulu" hrvatskog velikana.

Rad koji "otvara" zbornik je "Biografija i bibliografija Vjekoslava Klaića" Marije Karbić (7.-63.). Sastoji se od tri poglavlja: Životopisa, u kojem se iznose podaci o privatnom životu Vjekoslava Klaića kao i onom profesionalnom, tj. njegov razvojni put kao profesora, povjesničara-znanstvenika, urednika časopisa, rektora; Bibliografije, u kojoj su navedene Klaićeve knjige, znanstvene rasprave, popularni članci, polemike, književna i glazbena djela objavljena u razdoblju od 1870. do 1994. i Literature o Vjekoslavu Klaiću. Tu je, pak, navedna najvažnija literatura o njemu.

Mario Strecha napisao je "Vjekoslav Klaić u okviru hrvatske historiografije u 19. i na poč. 20. st." (63.-80.). Navodeći temeljna obilježja hrvatske historiografije u 19. i na poč. 20. st. te njezine predstavnike, Vjekoslava Klaića naveo je kao jednog od najistaknutijih i kao pristalicu genetičke historije koja nastoji odgovoriti kako su povijesne pojave nastale i što dovodi do njihovih promjena. Govori i o Klaićevu konceptu povijesti, njegovu shvaćanju povijesnog toka, tko su pokretači povijesnih kretanja i o glavnim temama njegovoga istraživanja.